

Ubuntu College: duurzame scholengemeenschap

Dit schoolconcept dient als uitgangspunt voor de nieuwe school van Het Bakken (Amarantis) in Almere Poort.

I. Duurzaam leren

Bij het beantwoorden van de waarom-vraag, niet op het niveau van de details, maar met het oog op de fundamenteën van onderwijs in onze wereld, zijn we uitgekomen op twee complementaire uitgangspunten. Het eerste is duurzaamheid, het tweede is het communiaal constructivisme, gebaseerd op de 'ubuntu-principes'. (zie: www.ikbenomdatwijzijn.info)

Duurzaamheid heeft vooral te maken met het diepe besef dat we in een eindige wereld leven en dat elk handelen van de een consequenties heeft voor de ander. Het richten, inrichten en verrichten van onderwijs dient duurzaamheid in alle opzichten te ondersteunen. In onze jeugd geven wij de toekomst vorm. We zijn er van overtuigd dat het doorgeven van kennis, ervaring en inzichten van de ene aan de andere generatie geen vrijblijvend proces is en dat elk individu er maar mee moet doen wat hem of haar goeddunkt. Hier ligt de verbinding met het communiaal constructivisme dat niet het individu de complexe opdracht laat om uit kennis en informatie zijn eigen werkelijkheid te construeren, maar dat deze 'constructie' als het proces van de gemeenschap beschouwt.

Daarmee is de belangrijkste vraag beantwoord. Want voorafgaand aan de vragen over het hoe en het wat moet de waarom-vraag worden beantwoord: waarom dragen we onze kennis over aan onze kinderen, aan de volgende generatie? Het antwoord kan niet anders zijn dan dat we een betere wereld voor hen wensen en hen helpen deze te scheppen door het beste van wat we hebben bereikt door te geven. Met het oog op verbetering voor allen. De mens, het individu komt tot zijn recht in de mate waarin hij of zij bijdraagt aan de gemeenschap. Hiermee ontstaat de verbinding tussen onderwijs en duurzaamheid:

"Leren zou altijd in verbinding moeten staan met de gemeenschap, omdat niets van wat je leert waarde heeft zonder dat het betekenis heeft voor de gemeenschap. Ieders leren draagt bij aan het voortbestaan en het welbevinden van de gemeenschap. Als aan deze twee wordt voldaan, is sprake van duurzaam leren"

bron: Groot. D. de. Rapport Plus+ Handreiking voor leren(d) innoveren.
Innovatienetwerk HBO. 2007

II. Richting bepalen

Mensen zijn van nature leergierig, nieuwsgierig. Tegelijkertijd krijgt de individuele zoektocht naar de grenzen van het bestaande, van wat als werkelijkheid wordt ervaren, pas een functie in de overdracht aan anderen. Overdracht betekent : betekenis geven. Je kunt betekenis geven op basis van wat in het verleden zijn waarde heeft bewezen, maar dat levert een benadering op waarbij je met je rug naar de toekomst leeft. 'An inconvenient truth' van Al Gore helpt ons dit te begrijpen, hopelijk in bredere kringen dan indertijd het "Rapport van de Club van Rome". Beter is het om betekenis te geven uit van een toekomstgerichte benadering, al is het lastig om daarbij al te concreet te worden. Bij de 'futuring'-sessies blijkt hoe moeilijk het is om een pas vanuit het heden in de toekomst te zetten en als het al gebeurt dan meestal nog op een vanuit het nu geprojecteerd pad.

Karl Poppers' redenering dat 'kennis groeit' en dat op grond daarvan de toekomst onvoorspelbaar is, vraagt om een kritische houding van wat wij als waarheid of werkelijkheid ervaren. De waarheid is een hypothese die geldt totdat de waarheid anders blijkt te zijn. Door een kritische houding bewijzen we deze stelling keer op

keer en beïnvloeden we de toekomst. In 'The Open Society' zegt Popper dat een van de beste manieren om deze kritische houding te ontwikkelen het openstaan voor kritiek is, het aanvaarden om bekritiseerd te worden en anderen te bekritisieren. De kritische houding is dus een functie van de gemeenschap.

In scholen leidt de kritische houding tot morele keuzes, zowel bij het vaststellen van de inhoud van het onderwijsprogramma, als bij de wijze waarop de school betrokken is bij de lokale of regionale gemeenschap, als bij het bepalen van de waarde van elk lid van de gemeenschap.

Bij de beraadslagingen in de school speelt de dialoog een grote rol. Door goed naar elkaar te luisteren, door tijd te nemen voor uitleg met behulp van verhalen en metaforen, zal de leider in slagen samen te vatten wat de gemeenschap bezighoudt en op welke wijze de gemeenschap versterkt zal worden. Daarbij spelen morele keuzes een doorslaggevende rol.

III. De 'ubuntu-principes'.

In de samenleving is een nieuwe beweging op gang gekomen die te maken heeft met duurzaamheid, met het verbinden van natuur met cultuur in de ruimte, met zorgvuldig gebruik van middelen, met zorg voor het klimaat en dat alles in de landbouw, in de industrie (Cradle to Cradle), in de wereldverhoudingen, in gemeenschapsontwikkeling. Ook in het onderwijs is deze beweging gaande, o.a. bij Eco Schools. Het zou een verrijking zijn voor het Nederlandse onderwijs om een duurzame school te ontwikkelen, waarbij duurzaamheid van toepassing is op het leren, het geven van leiding, de organisatie, het personeelsbeleid, het gebouw en de daarmee verbonden processen. De school als functie van de gemeenschap hoort hier bij. Elke school zou met duurzaamheid in genoemde betekenissen invulling kunnen geven aan dit begrip.

Er is alle aanleiding om een school in deze zin op te zetten of om te vormen. Hierbij zijn de volgende vijf principes van belang. Deze principes zijn ontleend aan de 'ubuntu-filosofie', zoals die in Zuidelijke Afrika eeuwenlang de cultuur bepaald heeft. Kern hiervan is de uitspraak: "umuntu ngumuntu ngabantu" wat betekent: "een mens wordt pas een mens door andere mensen". We zijn wie we zijn doordat we worden gezien, doordat de mensen om ons heen ons als persoon respecteren en erkennen. Het "ik denk dus ik ben" van Descartes wordt in Afrika vertaald in: "ik ben omdat wij

zijn”.

1. Morele basis

Alle leren is gebaseerd op de morele principes van de gemeenschap

Leren is ontwikkeling. Niet de individuele afweging is bepalend voor het leren, maar de communale keuze die gebaseerd is op ethische en morele gronden. Het individuele leren dient het welbevinden van de gemeenschap, in uiterste zin van de mondiale gemeenschap.

2. Leren door verschillen

Er wordt geleerd in communale eenheden waarin diversiteit wordt erkend als rijkdom. Mensen leren omdat ze verschillen. Mensen verschillen van elkaar qua aanleg, potentie, talent, belangstelling, leerstijl, energieniveau en achtergrond. Bij samenwerking is het kennen van deze verschillen van belang. Basis om samen het leerproces succesvol te maken, is deel uit maken een gemeenschap. De dialoog is de belangrijkste vorm van het bekend raken met en het benutten van verschillen, omdat iedereen er in gelijkwaardigheid aan deel kunnen nemen.

3. Leren als gemeenschap

Alle leden zijn verantwoordelijkheid voor de gemeenschap

De kwaliteit van ontwikkeling wordt vergroot door de inschakeling van allen die deel uitmaken van de gemeenschap. Zoals de waarde van het individu tot zijn recht komt in zijn waarde voor de gemeenschap, zo wordt de waarde van de gemeenschap bepaald door wat de gemeenschap betekent voor andere gemeenschappen. In communaal verband wordt het doel van ontwikkeling met alle betrokkenen besproken en uitgevoerd met inzet van ieder.

4. Verbeteren van welbevinden

Alle leden van de gemeenschap dragen naar beste kunnen, weten en voelen bij aan het voortbestaan en het welbevinden van de gemeenschap.

Het doel van de ontwikkeling van de gemeenschap kent twee aspecten: het in stand houden van de gemeenschap en het bevorderen van het welzijn van de gemeenschap. Voor dit doel zetten alle leden zich in. Het welzijn van de gemeenschap wordt mede bepaald door de omgeving. Het welzijn van de omgeving

is het welzijn van de gemeenschap.

5. Het gaat om de ander

De gemeenschap stelt haar kennis en kunde beschikbaar aan haar omgeving. Tot de omgeving van de gemeenschap behoren mensen met al hun activiteiten, andere gemeenschappen en de natuur. Het gaat kortom om de levende omgeving. Deze omgeving is een onuitputtelijke bron van informatie als er sprake is van een actieve wederkerige betrokkenheid van gemeenschappen op elkaar. Uit de mate waarin de gemeenschap er in slaagt het welzijn van andere gemeenschappen te bevorderen, blijkt de waarde van die gemeenschap.

Deze principes zijn universeel en van doorslaggevende betekenis voor het voortbestaan geweest, ook al zijn ze vaak geweld aangedaan. Diep in ons wezen ligt verankerd dat het belang van de ander ons belang is. Openstaan voor anderen is hiervoor onontbeerlijk. Als we een immuunsysteem hadden ontwikkeld dat anderen, vreemdelingen, had uitgesloten, dan had de menselijke soort het niet overleefd. Onze natuurlijke nieuwsgierigheid heeft ons hiervoor behoed.

IV. Communaal constructivisme

Vanuit sociaal constructivistisch standpunt is “leren” een proces waarbinnen de lerende een interne voorstelling van kennis opbouwt, gebaseerd op persoonlijke ervaringen. Betekenis wordt verleend op basis van persoonlijke ervaringen en sociale processen spelen hierbij een prominente rol spelen. Kennis wordt door ieder mens op een eigen wijze geconstrueerd, waarbij men sterk wordt beïnvloed door de reacties en opvattingen in de sociale omgeving. Naarmate die sociale omgeving zich zwakker heeft ontwikkeld of individuen er geen deel van uitmaken is het de vraag binnen welk perspectief de persoonlijke ervaringen worden geplaatst. In onze samenleving is het perspectief dat van ieder voor zich en niemand voor ons allen. Als menswording het doel van onderwijs is, dan bepaalt dit het perspectief van waaruit we werken. We zouden tegenwicht kunnen bieden aan het voortschrijdende individualisme waaraan ook onze scholen bijdragen. Als we er in slagen onderwijs te zien als het funderende proces van onze gemeenschap bieden we tegenwicht tegen extreem individualisme met verschijnselen als desoriëntatie, isolement, eenzaamheid, onvermogen om relaties aan te gaan.

Volgens 'ubuntu' is het de gemeenschap die het perspectief bepaalt. Communaal constructivisme is hierop gebaseerd. Het vraagt om een actieve verbinding van leden van een gemeenschap bij het verbeteren van ieders omstandigheden. Het vraagt om een diep besef van onderlinge afhankelijkheid. Om het hervinden van de waarde van de gemeenschap.

De mate waarin de gemeenschap er in slaagt haar kennis en kunde te organiseren voor de eigen en de volgende generatie is bepalend voor de kwaliteit van het leren. Tegelijkertijd wordt de waarde van een gemeenschap bepaald door de mate waarin andere gemeenschappen gediend worden.

Communaal constructivisme houdt in dat "leren" een proces is waarbinnen de lerende een interne voorstelling van kennis opbouwt, gebaseerd op communale waarden. Betekenis wordt verleend op basis van de persoonlijke bijdrage die het individu levert aan de gemeenschap en de waardering van de gemeenschap hiervoor.

Leren vindt niet alleen op scholen plaats, maar overal. Scholen bieden een bijzondere omgeving aan jonge mensen om te leren, door kennis en ervaring te organiseren, door een leeromgeving aan te bieden die aantrekkelijk is. Daar liggen overigens ook beperkingen. Als de school in zichzelf gekeerd raakt, vindt er een vervreemdingsproces plaats wat na afsluiting van het onderwijs inspanningen vraagt om kennis te maken met de werkelijkheid, om richting te vinden voor je eigen ontwikkeling. Als een school zich ontwikkelt als een exponent van de gemeenschap in een innige samenwerking door allerlei gespecialiseerde mensen en bijzondere leeromgevingen toe te voegen aan de school. Als bovendien de opvatting van het leerproces verruimd wordt tot een proces van allen, dan krijgt de school een bijzondere positie in de gemeenschap.

We kunnen wel even aanhaken bij Spinoza. Hij stelt dat het levende organisme is zo geconstrueerd dat het de samenhang van zijn structuur en zijn functies handhaaft ten overstaan van talrijke levensbedreigende, onvoorspelbare omstandigheden. Deze conatus, het onophoudelijk streven tot zelfbehoud, heeft twee aspecten: streven naar overleven en naar welbevinden. De slechtste kansen heb je als je dit in je eentje probeert.

Dit levert ook een omkering van het perspectief over verschillen op waar we in het

onderwijs zo mee worstelen. Zowel bij 'gelijke kansen voor iedereen', als bij 'omgaan met verschillen', hebben we moeite daar betekenis aan te hechten vanuit onze individualiserende benadering. Het is de discussie tussen heteroogeen en homogeen organiseren, het is de worsteling met differentiatie zonder aan de organisatorische uitgangspunten van het onderwijs te willen tornen. Vanuit ubuntu gezien, zijn verschillen tussen mensen een verrijking. Je leert omdat je verschilt van anderen en het is een grote tekortkoming als je verzuimt van en met anderen te leren. Hoewel kennis en kunde van fundamenteel belang zijn voor het niveau van ontwikkeling, gaat het in de eerste plaats om inspiratie, het prikkelen van verbeeldingskracht, uitdagen door hoge eisen te stellen, zelfvertrouwen te ontwikkelen, verantwoordelijkheid bieden en kunnen kiezen. Het gaat er om de verbinding met de gemeenschap te behouden en de gemeenschap te versterken.

Op Nederlandse scholen worden de fenomenen 'maatschappelijke stages', 'werkplek-leren' of 'arbeidservaringsleren' gebruikt als aanvullende mogelijkheid om het leren te verrijken met 'echt' leren. Uit ervaringen met projectonderwijs blijkt dat aanvankelijk 'simulaties' voldoende prikkels bieden om het leren te activeren, maar dat na verloop van tijd het leren in de werkelijkheid pas echt stimuleert en motiveert. Hiervoor heb je de gemeenschap nodig.

V. We leren omdat we verschillen

De afgelopen decennia heeft het Nederlandse onderwijs zich gebogen over de vraag hoe je moet omgaan met verschillen tussen leerlingen. In de motto's: 'gelijke kansen voor iedereen' en 'rekening houden met verschillen' kwam dit vraagstuk terug. In de ontwikkeling van de middenschool, en daarmee van de basisvorming, was het een van de kernvraagstukken. Het is nog steeds een actueel vraagstuk. De gemengde brugklassen staan ter discussie en sinds de pendel van onderwijsontwikkeling weer aan de kant van kennisoverdracht hangt, is homogenisering de trend.

1. Homogeen versus heteroogeen

Komend vanuit een onderwijsstelsel van hbs, mms, mulo, ambachtsschool, huishoudschool en gymnasium, is in de jaren zestig het Mammoetstelsel ingevoerd met onderwijstypen zoals we die vandaag de dag in hoofdlijnen nog steeds hebben. In hoofdlijnen, want in het beroepsonderwijs zijn nog een aantal wijzigingen

doorgevoerd, waarin ook de mavo betrokken werd. De positie van de mavo is indicatief voor de discussie over de inrichting van het onderwijsstelsel. Je komt de mavo nog tegen in zijn oorspronkelijke vorm, maar ook als onderdeel van het vmbo en als onderdeel van een scholengemeenschap met havo en vwo. Afhankelijk van de plaats van mavo/vmbo-t en de keuzemogelijkheden die ouders in grotere steden hebben, kiezen ouders op grond van allerlei motieven de mavo/vmbo-t voor hun kind: hun eigen sociaal-economische positie, de status van de school, bereikbaarheid, de samenstelling van de leerlingbevolking met het oog op multiculturaliteit, denominatie zijn hier voorbeelden van.

In het najaar van 1968 wordt de Mammoetwet ingevoerd met als bijzonder fenomeen de brugklas. In de meeste gevallen zijn de brugklassen homogeen van samenstelling, in een aantal gevallen heterogeen. Die brugklas had nog geen betrekking op de ambachtsschool en de huishoudschool, want die bleven buiten de wet. De structuur van het onderwijs veranderde met de brugklas niet wezenlijk, hooguit kwamen er een paar programmatische aanpassingen bij talen en wis- en natuurkunde. Hier en daar ontstaan scholen van de volle breedte van het onderwijsaanbod, inclusief lbo. Voorwaarde lijkt te zijn dat het nieuwe scholengemeenschappen zijn in gebieden zonder scholen: in Flevoland en in nieuwe wijken als de Bijlmermeer. De bedenkers van deze nieuwe scholen, de middenscholen, vinden dat het anders moet. Van Gelder zegt hierover in een artikel in de AO-reeks over De Middenschool : “Waar het om gaat is een school op te bouwen die recht doet aan de gedifferentieerde mogelijkheden van de leerlingen. Daarom moet in de eerste plaats de gedachte aan een categorale school opzij gezet worden, anders denkt men in vaste patronen. In de tweede plaats dient de discussie over homogene en heterogene groepen niet meer als een alternatief beschouwd te worden. Elk systeem van vaste groepen is in tegenspraak met het beginsel van differentiatie. Er zullen homogene en heterogene groepen nodig zijn, afhankelijk van de functie van die groepen.” (Gelder, prof. L. Van. De Middenschool. AO-reeks, nr. 1326. 1970)

In de loop van de jaren blijft heterogeniteit een prikkelend thema. Het zou mooi zijn als kon worden aangetoond dat heterogene klassen betere resultaten opleveren dan homogene en er is dan ook onderzoek gedaan om dit vast te stellen. Door de grote

verschillen tussen scholen die heterogeniteit toepassen, levert dit onderzoek weinig op.

Uit een onderzoek van De Vries (Vries, A. De. Hoe breder hoe beter? RION. Groningen. 1992) blijkt dat het heterogene cohort beter scoort dan de homogene groep.

Uit de hele worsteling blijkt dat heterogeniteit wordt benaderd vanuit twee kampen: het kamp van de wereldverbeteraars en het kamp van de cijferaars. Het idee dat onderwijs kan dienen om de wereld te verbeteren door kinderen met verschillende niveaus bij elkaar in een klas te zetten is naïef. Zeker als in de samenleving rond de school diversiteit erkend en benut wordt. Het gaat nog verder als we vaststellen dat de school niet de plaats is om sociaal-economische en sociaal-culturele tegenstellingen in de samenleving op te lossen.

Het idee dat kinderen in homogene klassen beter presteren dan in heterogene klassen is eveneens naïef, als je er niet in slaagt om te bedenken welke functie homogeniteit heeft ten aanzien van het leereffect. Staat homogeniteit niet in rechte lijn met de industriële opvatting van een productiesysteem? Zoals Van Gelder al zei: dat is afhankelijk van de functie van de groep.

2. Andere invalshoek

Misschien is een heel ander uitgangspunt gewenst. Ik baseer me daarbij op het idee dat mensen in twee categorieën te onderscheiden vallen, namelijk sedentairen en nomaden (zie over dit onderwerp: Chatwin, Bruce. The song lines. 1988). Opgevat als twee einden van een schaal, organiseren sedentairen zich in nederzettingen en nomaden trekken rond. Sedentairen zullen door hun vaste woonplaats op den duur een materiële cultuur ontwikkelen. Dit veronderstelt arbeidsdeling en specialisme. Als alle leden binnen een groep een functionele relatie hebben met elkaar is de groep stabiel. Als er spanning binnen de groep ontstaat door groei voorbij de bestaansmogelijkheden of doordat concurrentie ontstaat, zal een groep zich splitsen. In de praktijk blijkt dit zich voor te doen in Afrika als dorpen een omvang van 150 bewoners overstijgen. Succesvolle bedrijven blijken soms het principe te hanteren van splitsing van afdelingen vanaf 150 medewerkers. (zie: Gladwell, Malcolm. The tipping point. 2000).

Een nomadische groep heeft ook een kritische omvang. Die wordt bepaald door de mate van beweeglijkheid van de groep. Een grootte van een groep wordt dus

bepaald door de samenstelling, oftewel de onderlinge afhankelijk of complementariteit, en door de bestaansmogelijkheden.

Sedentairen hebben iets te beschermen en te verdedigen: hun dorp, hun voorraden, hun land, hun lijf en leden. In hun materiële bezit en in hun streven hun bezit te verdedigen zijn ze kwetsbaar. Hun verdedigingswallen beschermen hen, maar vormen tegelijkertijd hun gevangenis. Ze zullen wat ze hebben conserveren en zouden kunnen worden aangeduid als conservatief. Nomaden beperken hun bezit tot dat wat kan lopen en meegenomen kan worden. Ze zijn kwetsbaar in hun bezit omdat dit ook door anderen meegenomen kan worden. Hierin ligt ook de grens voor bezit. Te veel bezit dwingt tot sedentarische. Ze zullen meer hechten aan vrijheid van bewegen dan aan bezit. Je zou hen liberalen kunnen noemen.

Als je een organisatie ziet als een organisme (Morgan, Gareth. Images of organizations. 1988) , gebeurt er bij verandering van buitenaf iets heel voorspelbaars. Aan de ene kant horen groei en specialisatie van allerlei functies bij een organisme, aan de andere kant bestaat er een immuunsysteem dat in werking treedt bij veranderingen die als bedreigend worden ervaren, vermeend of werkelijk, van binnen of van buiten. Het immuunsysteem zal proberen de veranderingen te neutraliseren. Positieve en negatieve feedback moeten leiden tot stabilisering, zodat een dynamisch of een statisch evenwicht ontstaat. De dynamische krachten bedreigen het evenwicht in de ogen van de statische krachten en andersom, omdat allen tot het inzicht zijn gekomen dat een evenwicht gevonden moet worden, als de omstandigheden waarbinnen het evenwicht moet bestaan veranderen. Door het bewust uitschakelen van het immuunsysteem staat een organisme zichzelf toe te veranderen. De uitkomst is niet altijd voorspelbaar. Het omgekeerde, namelijk het gebruiken van het immuunsysteem als vestingwal, betekent vroeger of later de ondergang van het organisme.

Sedentairen en nomaden hebben elkaar dus nodig. De sedentairen zouden in hun ontwikkeling vastlopen als gesloten gemeenschap. Nomaden zorgen er voor dat ideeën, uitvindingen, zaden, veesoorten, talen, mensen worden verspreid, als bloed dat door het landschap vloeit van dorp naar dorp, van orgaan naar orgaan. In de loop van de menselijke geschiedenis hebben mensen begrepen dat ze elkaar nodig hebben om te overleven en dat ze anderen nodig hebben om te ontwikkelen. Ze

moeten dus in staat zijn geweest hun natuurlijke reflex om vreemdelingen te weren en te vrezen uit te schakelen. Dat is een van de essentiële principes van de ubuntu-levenswijze: gastvrijheid.

Krog (Krog, Antjie. 24e Van der Leeuwlezing. 2006) vertelt het verhaal van Shaka en Moshoeshoe. Shaka bouwde zijn rijk door aan te vallen, te doden en miljoenen op de vlucht te jagen. Moshoeshoe in Lesotho verwelkomde mensen van allerlei delen van het continent die op de vlucht waren geslagen voor Shaka's legers. Moshoeshoe bouwde een koninkrijk waarin vreemdelingen hun eigen taal en cultuur konden behouden, terwijl ze deel gingen uitmaken van een nieuw geheel van onderlinge verbondenheid (interconnectedness). Dat noemt Krog 'tegen-intuïtief leiderschap'.

In 1860 klaagde Tiyo Soga, een Xhosa intellectueel, over het verlies aan heelheid na de komst van Christenen in Zuid-Afrika. Hij zei dat bekeerlingen hun gevoel voor gastvrijheid verloren en de heiden kon niet langer gastvrijheid verwachten in de huizen van hun christelijke stamgenoten.

Daarom wordt 'ubuntu' ook wel eens gekoppeld aan Afrikaanse gastvrijheid.

We zullen dus andere, oeroude principes kunnen benutten om gebruik te maken van groepsvorming. Daarbij is de visie op waartoe leren dient bepalend.

VI. De Almere Principles

In veel Nederlandse gemeenten wordt gewerkt aan duurzaamheid. Zo is bijvoorbeeld in Almere duurzaamheid hoog op de agenda geplaatst voor de komende jaren, in ecologisch, sociaal en economisch opzicht (De Almere Principles. Voor een ecologisch, sociaal en economisch duurzame toekomst van Almere 2030. Gemeente Almere. 2008). Het ligt voor de hand deze lijn ook in te zetten bij het bouwen van scholen. Zo zouden schoolbestuur en gemeente niet alleen een organisch, duurzaam gebouw kunnen ontwerpen, dat in alle opzichten tegelijkertijd integraal onderdeel uitmaakt van de leeromgeving van de leerlingen. Maar ook binnen de sociale en economische aspecten van deze Principles kan een schakel in de keten van een duurzame gemeenschap gevormd worden. De verbindingen tussen de Principles van de gemeente en de principes van het communaal constructivisme (ubuntu-principes) zijn logisch te leggen. Samengevat zijn dit de zeven Almere Principles.

1. Koester diversiteit

We koesteren diversiteit in de erkenning dat we leren van elkaar (zie ook: tweede Ubuntu-principe). Dit vergt diepgaande kennis van elkaar, kennis van talenten en tekorten, van cultuur en traditie. Tevens erkennen wij het belang van een rijke, in veel opzichten geschakeerde leeromgeving, binnen en buiten de school. In het onderwijs dat we aanbieden, komt diversiteit tot uitdrukking in het overdragen van kennis over en het doen van onderzoek naar ecosystemen, naar het onderzoeken en ontwikkelen van duurzame oplossingen voor vraagstukken van de gemeenschap.

Curriculumontwikkeling wordt met de school als voortrekker een proces van de gemeenschap.

2. Verbind plaats en context

Door de school te zien als een functie van de gemeenschap, worden school en gemeenschap onderling afhankelijkheid in hun streven naar een ecologisch, sociaal en economisch gezonde aarde en de kennis die hiervoor nodig is (zie ook: vijfde Ubuntu-principe).

3. Combineer stad en natuur

Gezien de rijkdom aan mogelijkheden in Almere en de directe omgeving is de school eerder uitvalsbasis voor allerlei leerprocessen dan onderdak.

4. Anticipeer op verandering

Onderwijsvernieuwing heeft de afgelopen decennia vooral effect gehad op de organisatie van het onderwijs, maar nauwelijks op de inhoud. Dat heeft geleid tot een impasse waarbij leerlingen niet voorbereid worden op een bestemming, maar worden toegerust met strategieën die ze mogelijk zullen kunnen benutten, omdat niemand de toekomst kan voorspellen. Deze opvatting leidt tot 'doelloos onderwijs'.

Vanuit onze opvatting dient onderwijs het doel: het werken aan een betere wereld voor iedereen. Dit 'werken' omvat alle aspecten van de menselijke activiteit. Dit doel geeft richting bij anticiperen op verandering.

5. Blijf innoveren

Innoveren is voor ons vooral openstaan voor wat we zelf niet bedacht hebben. In

deze opvatting ontstaat innovatie dus door mensen van allerlei achtergrond, kennis en kunde bijeen te brengen. Een school is hiervoor een uitstekend platform.

6. Ontwerp gezonde systemen

Door onze jeugd van jongs af aan vertrouwd te maken met de principes van Cradle-to-Cradle zullen de inzichten die hieruit ontstaan in toenemende mate leiden tot een andere manier van denken en tot een grotere bijdrage aan duurzaam omgaan met grondstoffen, grenzen stellen aan materiële behoeften ten gunste van anderen, het zuinig omgaan met energiebronnen. In overeenstemming met deze principes zal het nieuwe schoolgebouw o.m. energie leveren in plaats van kosten. Op deze wijze vormt het gebouw object van studie voor leerlingen en gemeenschap van de principes van Cradle-to-Cradle.

7. Mensen maken de stad

Op basis van dit principe dragen alle leden van de school naar beste kunnen, weten en voelen bij aan het voortbestaan en het welbevinden van de gemeenschap. De school stelt haar kennis en kunde beschikbaar aan haar omgeving, zoals dit ook omgekeerd gebeurt (zie ook: vierde en vijfde ubuntu-principe).

VII. Ontwikkeling in ruimere context

Door de context waarbinnen het Ubuntu College zich gaat ontwikkelen nog wat ruimer te nemen, kunnen we ook te raden gaan bij:

Handvest van de Aarde (The Earth Charter)

Hiervan zijn de principes zijn:

- Respecteer de aarde en het leven in zijn verscheidenheid
- Draag zorg voor alle levensvormen, met begrip, compassie en liefde
- Bouw democratische samenlevingen op die rechtvaardig zijn, waaraan iedereen kan deelnemen en die duurzaam en vreedzaam zijn.
- Stel de rijke schatten en de schoonheid van de Aarde veilig voor de huidige en toekomstige generaties.

Eco-Schools

Programmatisch gezien kan de nieuwe school aansluiten op de negen onderwerpen

van de Eco-Schools:

1. water
2. biodiversiteit
3. mondiaal perspectief
4. gezond leven
5. afval
6. schoolterrein
7. transport
8. vervuiling
9. energie

(zie: <http://www.eco-schools.org.uk>)

VIII. Anders organiseren

1. De gemeenschap

Over de gemeenschap ontstaat gemakkelijk het beeld van communalisme of tribalisme: het absoluut stellen van het belang van de groep. Dit kan zo ver gaan dat we pogen om 'anderen' te ontdoen van kenmerken die we tot de onze rekenen. Het woord 'minderheid' heeft dan niet meer de kwantitatieve , maar de kwalitatieve betekenis van 'minder zijn'. In onze samenleving, dus ook in onze scholen, worden we hiermee geconfronteerd. Door een proces van voortdurende acculturatie zijn we in verwarring geraakt. We weten niet goed meer tot welke groep we zelf horen, want we maken deel uit van allerlei gemeenschappen. Tegelijkertijd zijn we ons er van bewust geworden dat we mondiaal moeten leren denken, dat de gemeenschap waartoe we allen behoren de mondiale gemeenschap is. De interdependentie van mensen in relatie tot de eindigheid van de middelen van bestaan en de beperkte levensruimte zal in mondiaal verband gezien moeten worden, omdat anders de kans op overleven voor grote delen van de wereldbevolking verkeken zijn.

We duiden scholen vaak aan als 'scholengemeenschap', maar het is de vraag wat we er mee bedoelen. Is het een verzameling mensen of een verzameling opleidingen? In scholen constateren we dat het socialiseringsproces voor leerlingen heel belangrijk is. In de benadering van 'ubuntu' is de scholengemeenschap er op gericht de ander te erkennen door iemands waarde tot zijn recht laten komen.

Bij het benadrukken van het belang van de gemeenschap gaat het niet om het ontkennen van het belang van het individu. Een gemeenschap bestaat uit individuen, leden van de gemeenschap, die allen potenties hebben om zich te ontwikkelen. Het is de vraag of de gemeenschap baat heeft bij het ontwikkelen van alle denkbare potenties. Als de postmodernistische mens zijn eigen waarden bepaalt en al zijn potenties tot ontwikkeling brengt, wie bepaalt dan wat heilzaam of schadelijk is voor de gemeenschap? De vraag is of dit, gezien de noodzaak om diepgaand na te denken over de toekomst van onze grootste gedeelde gemeenschap, de globale gemeenschap, aan het individu overgelaten kan worden. Als potenties worden ontwikkeld in het belang van de gemeenschap, ontstaat een perspectief, een ontwikkelrichting, die niet gesloten is aan de kant van het nastreven van het goede, het moreel verantwoorde, maar die gesloten is voor alles wat de gemeenschap bedreigt.

Elke gemeenschap maakt altijd deel uit van de mondiale gemeenschap. Dit betekent dat leiderschap verder reikt dan de eigen gemeenschap en dat de gemeenschap de veelzijdige afhankelijkheid erkent van andere gemeenschappen. De gemeenschap heeft geen exclusieve verbinding met een territorium. In Afrika is het van oorsprong niet mogelijk grond in eigendom te hebben. Evenmin kent de gemeenschap een beslotenheid in tijd. De gemeenschap is een levend organisme dat groeit, dat zich deelt, dat opgaat in een andere gemeenschap.

In deze termen is de scholengemeenschap een lerend organisme. Omdat een school een functie is van de lokale of regionale gemeenschap zijn er sterke betrekkingen tussen de gemeenschap en de school.

2. Moreel leiderschap

In het onderwijs kennen we de discussie over de rol van de manager en die van de leider. Door schaalvergroting, door gebrek aan rolmodellen in de samenleving, door verlegenheid om de rol van leider op te pakken, door verwarring die ontstaat door de sterke koppeling tussen autonomie en individu, is de rol van leider onder druk gekomen. De gemakkelijkere rol van manager, een instrumentele en op de effectiviteit van de organisatie gerichte rol, heeft daarmee de overhand gekregen. Als de manager de controller van meetbare kwaliteit is geworden is de ziel uit de

gemeenschap. Sterk doorgevoerd kwaliteitsbeleid is de ultieme ontkenning van vertrouwen in de betrokkenheid, deskundigheid en de toewijding van medewerkers. Binnen het denken van 'ubuntu' is de leider iemand die respect geniet, iemand die met waardigheid wordt behandeld, iemand met een groot zelfvertrouwen, met kennis van de gemeenschap en van wat de gemeenschap in stand houdt, iemand met innerlijk evenwicht.

De leider is verantwoording verschuldigd aan de gemeenschap. Hij werkt nauw samen met de vertegenwoordigers van de gemeenschap en met de wijzen of oudsten. Het gezag van de leider is gebaseerd op de waardering die hij van de leden van de gemeenschap krijgt. Autoritair optreden ondermijnt deze rol en zal zich uiteindelijk tegen het leiderschap keren. Als de leider er niet in slaagt het belang van de gemeenschap te dienen, dan desintegreert de gemeenschap en gaat het individuele belang prevaleren boven dat van de gemeenschap.

Luisteren, scherp kunnen waarnemen, aandachtig omgaan met de leden van de gemeenschap, stellen de leider in staat om te leren van de ervaring en de beleving van de mensen om hem heen.

In de scholengemeenschap stelt deze vorm van leiderschap iedereen in staat te leren.

Het vertrouwen dat de leider stelt in de leden van de gemeenschap leidt tot toewijding, grote inzet, creativiteit, ruimte geven aan de elkaar, flexibiliteit, welbevinden.

De verantwoordelijkheid die de leider draagt is richtinggevend. Alles wat de gemeenschap bedreigt, dient aan de orde gesteld te worden. Dit geldt niet alleen directe, fysieke bedreigingen, veiligheid, voortbestaan, leefmilieu, toekomst voor het leven op aarde, maar ook morele waarden, zoals respect, beschaving, eerlijkheid, opofferingsgezindheid.

Ook zou het leiderschap in de organisatie duurzaam moeten zijn, maar dan in de betekenis van gerichtheid op de continuïteit en het verbeteren van het welbevinden van de schoolgemeenschap. Duurzaam leiderschap betekent:

- gerichtheid op duurzaam leren
- borgen van succes in de tijd
- onderkennen en ondersteunen van het leiderschap van anderen
- sociale rechtvaardigheid voorop stellen

- stimuleren van de ontwikkeling van allen
- ontwikkelen van omgevingsdiversiteit en samenhang
- actieve opstelling in de omgeving / gemeenschap

3. Communities of Practice

De school, vaksecties of afdelingen van de school (en hun ondersteuners) en betrokkenen buiten de school, al dan niet georganiseerd, zouden zich kunnen organiseren in op duurzaamheid gerichte Communities of Practice. Een Community of Practice (CoP) is een groep mensen die een gemeenschappelijk belang of passie deelt en die door het vrij uitwisselen van kennis, inzichten en ervaringen samen leert en al doende nieuwe manieren ontwikkelt om met problemen en uitdagingen om te gaan. Een CoP is een sociaal netwerk, waarin kenniscreatie in plaats van onderhandelen centraal staat. Het houdt dus niet op bij het uitwisselen van kennis en ervaring. Nadrukkelijk wordt ingezet op het omsmeden van die kennis tot gezamenlijke nieuwe kennis en nieuwe competenties.

IX. Het gebouw

Het gebouw van de school zou volgens de principes van C2C moeten worden gebouwd. Een bijzondere dimensie dit gebouw als schoolgebouw is dat het in alle opzichten een leerobject is voor leerlingen en anderen (ouders, andere scholen, bedrijven en instellingen). Volgens de thans bekende technieken op dit gebied zou het gebouw deel uit moeten maken van de wijk als ecologisch systeem en zouden alle aan het gebouw verbonden systemen zorgvuldig moeten worden afgestemd op de vier aspecten van eco-effectiviteit: beperken, hergebruiken, recyclen (of beter nog: uncialen) en reguleren.

Dick de Groot

Ermelo, 19 januari 2009

Principes en Voorbeelden

- [De vijf Ubuntu principes](#)

- [Ubuntu voorbeelden](#)
- [Ubuntu College](#)

Publicaties

- [Ubuntu in de Polder](#)
- [Communaal Constructivisme](#)
- [Ubuntu verwoorden](#)
- [Overige Publicaties](#)

Statistieken

BS : Linux o

PHP : 4.3.9

MySQL : 4.1.22

Tijd : 17:28

Caching : Uitgeschakeld

GZIP : Uitgeschakeld

Leden : 29

Artikelen : 49

Weblinks : 26

Artikelen bekeken hits : 14880

- [Voeg een artikel toe](#)
- [De community](#)

Copyright © 2010 Ik ben omdat wij zijn. Alle rechten voorbehouden.

Joomla! is **gratis** open source software vrijgegeven onder de GNU/GPL